

Marjetka Pivk,
Osnovna šola Bršljin

POUK ZGODOVINE SPODBUJA RAZVIJANJE USTVARJALNOSTI UČENCEV

Marjetka Pivk,
Bršljin Primary School

HISTORY LESSONS PROMOTE STUDENTS' CREATIVITY

IZVLEČEK

Ustvarjalnost je veščina, potrebna za uspešno spopadanje z izzivi vsakdanjega življenja. Članek predstavlja, kako in koliko lahko k razvijanju ustvarjalnosti pripomore učitelj zgodovine. Učitelji v veliki meri vplivamo na razvoj znanja, veščin in samopodobe učencev. Prav zaradi slednje je pomembno, da pri pouku ustvarjamo varno učno okolje, kjer učenci lahko ostajajo zvedavi in (se) sprašujejo. Mnogi strokovnjaki pišejo o pomembnosti razvijanja ustvarjalnosti in naloga učitelja v šoli 21. stoletja je, da ta razvoj pri učencih spodbuja. Pri pouku lahko v ta namen uporabimo metode pogovora, pripovedovanja, igre in vizualizacije ali naloge, kot so nevihta možganov, zapisovanje idej, naloge spreminjanja gradiva, naloge iznajdljivosti in konstrukcije, iskanje vzrokov in posledic ter igranje vlog.

Učenci želijo o zgodovini vedeti več, še posebej o manj znanih in zanimivih dogodkih. To je odlično izhodišče za usmerjanje k samostojnemu raziskovanju ter ustvarjalnosti. V prispevku predstavljamo lastne primere razvijanja ustvarjalnosti, ki potrjujejo, da je pouk zgodovine lahko odlična priložnost, da med učenci vzbudimo vedoželjnost in jih spodbudimo k ustvarjanju in iskanju novih idej.

Ključne besede: ustvarjalnost, vedoželjnost, razmišljanje, kritično mišljenje, življenje

ABSTRACT

Creativity is a skill that is needed to successfully deal with the challenges of everyday life. The article shows how and how much a history teacher can help to develop creativity. Teachers greatly influence the development of students' knowledge, skills and self-image. On account of the latter, we must create a safe learning environment in class, where students can stay inquisitive and ask (themselves) questions. Many experts have written about the importance of developing creativity; it is the role of teachers in 21st-century schools to encourage this development in their students. During lessons we can use the following to achieve this: the methods of conversation, storytelling, play and visualisation; or exercises such as brainstorming, writing down ideas, altering the materials, exercises in resourcefulness and construction, searching for cause and effect, and role-play.

Students want to learn more about history, especially about the less known and interesting events. It is an excellent stepping stone towards independent research and creativity. The article presents the author's own examples of developing creativity, which confirm that history lessons provide an excellent opportunity to trigger a thirst for knowledge in the students and to encourage them to create and come up with new ideas.

Keywords: creativity, thirst for knowledge, thinking, critical thinking, empathy

UVOD

Ustvarjalnost je večšina, potrebna za uspešno spopadanje z izzivi vsakdanjega življenja. V članku bomo raziskovali, kako in koliko lahko k razvijanju ustvarjalnosti pripomore učitelj zgodovine. S poukom, ki učencem dovoli razmišljanje in zastavljanje vprašanj, lahko spodbudimo kreativne ideje, hkrati pa učence usmerjamo tudi h kritičnemu razmišljanju. Tako ustvarjalnost kot kritično razmišljanje sta večini, ki posameznika opolnomočita za življenje v sodobni družbi. Dejstvo je, da učitelj katerega koli predmeta lahko spodbuja razvijanje ustvarjalnosti, vsekakor pa je v tak pouk treba vložiti veliko truda in ustreznih priprav.

Razvijanje ustvarjalnosti spodbuja tudi učni načrt za zgodovino, saj učiteljem priporoča različne dejavnosti in didaktične pristope, medpredmetne povezave in drugačne načine ocenjevanja. Tako imajo učenci možnost, da rezultate svojega dela predstavijo na njim lasten način in so pri tem ustvarjalni.

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Učitelji vplivamo na razvoj znanja, veščin in samopodobe učencev. Prav zaradi slednje je pomembno, da pri pouku ustvarjamo varno učno okolje, kjer učenci lahko ostajajo zvedavi in (se) sprašujejo. Na vprašanja učencev je treba podati odgovor ali jih usmeriti v raziskovanje, da ne ubijemo radovednosti, ki je prvi pogoj za ustvarjalnost. C. Vorderman (2017) namreč opozarja, da ustvarjalnost zavirata strah pred neuspehom in ponižanjem ali želja po perfekcionizmu.

Naloga učitelja v šoli 21. stoletja je, da pri učencih spodbuja razvoj ustvarjalnosti. C. Vorderman svetuje, da začnemo z razvijanjem mišljenja, kjer učence učimo o vsem dvomiti in postavljati vprašanja. Temu sledi razvoj kritičnega mišljenja s preizpraševanjem o točnosti in nepristranskosti informacij. Nazadnje učence spodbujamo k iskanju povezav med različnimi stvarmi in k vprašanjem »*kaj bi bilo, če*«.

Razvijanje razmišljanja preučuje tudi De Bono (2014) z metodo šestih klobukov, pri kateri učenci o posameznem problemu razmišljajo le s pomočjo enega klobuka. Pod rdečim klobukom se osredotočijo na čustva in občutja, zeleni klobuk spodbuja ustvarjalnost in inovacije, pod belim klobukom iščejo dejstva in so objektivni, pod črnim iščejo negativne vidike in nevarnosti, moder klobuk simbolizira nadzor, razmislek in organizacijo, rumeni pa pozitivnost in je namenjen iskanju prednosti.

Različni avtorji (Cencič, 2014; Likar, 2004; Pečjak, 2004) izpostavljajo nabor metod in nalog za spodbujanje in razvijanje ustvarjalnosti. Nekatere izmed teh so metode pogovora, pripovedovanja, igre in vizualizacije, med nalogami pa so nevihta možganov, zapisovanje idej, naloge spreminjanja gradiva, naloge iznajdljivosti in konstrukcije, iskanje vzrokov in posledic ter igranje vlog.

KAKO RAZVIJAMO USTVARJALNOST PRI POUKU ZGODOVINE

Učenci želijo o zgodovini vedeti več, še posebej o manj znanih in zanimivih dogodkih. To je odlično izhodišče za usmerjanje k samostojnemu raziskovanju ter ustvarjalnosti. Med poukom zgodovine lahko nastane veliko izdelkov, s katerimi okrasimo stene učilnice, tako da so vir informacij za vse obiskovalce učilnice in hkrati delujejo kot navdih za dodatno ustvarjanje.

Učence v 6. razredu spodbujamo, da izdelajo zgodovinski predmet, npr. maketo kolišča ali prazgodovinsko sekiro. Gre za izbirno dejavnost, ki jo opravijo doma in ni ocenjena. Pri izdelavi predmeta uporabijo znanje, ki so ga pridobili pri predmetih likovna umetnost in tehnika in tehnologija, prav tako pa morajo samostojno iskati rešitve, kako maketo izdelati in oblikovati. Ustvarjalnost šestošolcev se pokaže tudi pri izdelavi časovnih trakov, kjer učenci lahko izdelajo časovni trak v obliki plakata ali virtualni časovni trak. Posamezna zgodovinska obdobja ilustrirajo z izbranimi značilnostmi ali dogodki.

V 7. razredu učenci raziskujejo izvor antičnih metafor. Učenci izžrebajo metaforo (npr. jabolko spora, Sizifovo delo, Pandorina skrinjica), ki se uporabljajo še danes, in njen izvor raziščejo s pomočjo literature v šolski knjižnici in s pomočjo internetnih virov. Pri tem lahko uporabijo tudi znanje, ki so ga pridobili pri pouku slovenščine med obravnavo umetnostnega besedila *Odisej na otoku Kiklopov*, v okviru katerega so prav tako brali bajke in razlagali mite. Končnemu izdelku dodajo ilustracijo ter pojasni-jo današnji pomen metafore, ki se pojavlja v časopisju ali drugih medijih. Pri obravnavi antične kulture učenci skupinsko izdelujejo tematske plakate, aktivnost pa izvedemo s pomočjo šolske knjižnice. Knjižničarka učenca seznani z UDK-ureditvijo knjig, z načinom in pomembnostjo navajanja virov ter z iskanjem podatkov glede na tip knjige (enciklopedija, abecedno kazalo, vsebinsko kazalo). Pri izdelavi plakata jim lahko pomagamo s predhodno pripravljenimi fotografijami, s katerimi opremijo plakate. Takšna izdelava plakatov v skupini med učenci krepí sodelovalnost, poleg tega se učijo delitve dela, zaradi iskanja in izbora podatkov ter možnosti oblikovanja plakata pa se lepo izkaže njihova kreativnost. Izbirno učenecem lahko ponudimo še nalogo, pri kateri raziskujejo mitološke zgodbe in jim pišejo drugačne zaplete ali konce, ustvarijo lahko celo svoj mit. Tako nalogo predvsem radi opravljajo učenci, ki radi berejo in se z grško mitologijo srečujejo v literaturi, še posebej v trenutno priljubljenih knjigah o Percyju Jacksonu.

Učenci 8. razreda ustvarjalnost razvijajo v sklopu obravnave kmečkih uporov, saj se morajo vživeti v vlogo kmeta ter napisati svoj status, ki bi ga objavili na družabnem omrežju. Pri tem uporabijo znanje, ki so ga pridobili med obravnavo snovi in branjem zgodovinskih virov, npr. zapisov Janeza Vajkarda Valvasorja. Pouk izvajamo tudi v povezavi s knjižničnimi informacijskimi znanji, kjer izkoristimo sklop izumiteljev v 19. stoletju. Učenci med brskanjem po knjižnem gradivu izdelajo plakat, na katerem na kratko predstavijo izumitelja, izum ter njegov prispevek k znanosti. Aktivnost traja le eno šolsko uro, končni izdelki pa so lični plakati. Tako dejavnost lahko izkoristimo tudi za drugačen način ocenjevanja, s tem da z učenci predhodno oblikujemo kriterije ocenjevanja. Med samo aktivnostjo jim nudimo povratno informacijo in vprašanja v podporo učenju. Učenci svoje izdelke v naslednji šolski uri predstavijo sošolcem, ti pa podajo medvrstniško povratno informacijo. Kljub temu da glede na učni načrt iz-

SIZIFOVO DELO

Sizif je bil grški mitološki kralj in ustanovitelj mesta Korin. Bil je sin Boga Eola. Imel je dostop do mize bogov, a je to čast zlorabil in izdajal ljudem skrivnosti bogov. Zato je bil kaznovan tako, da je moral valiti ogromno skalo na vrh gore, a ko jo je hotel prevaliti na drugo stran, se je vedno skotalila nazaj do vznožja gore in moral je začeti znova. To njegovo mučenje je postalo prispodoba za brezuspešno, utrudljivo, neuresničljivo delo.

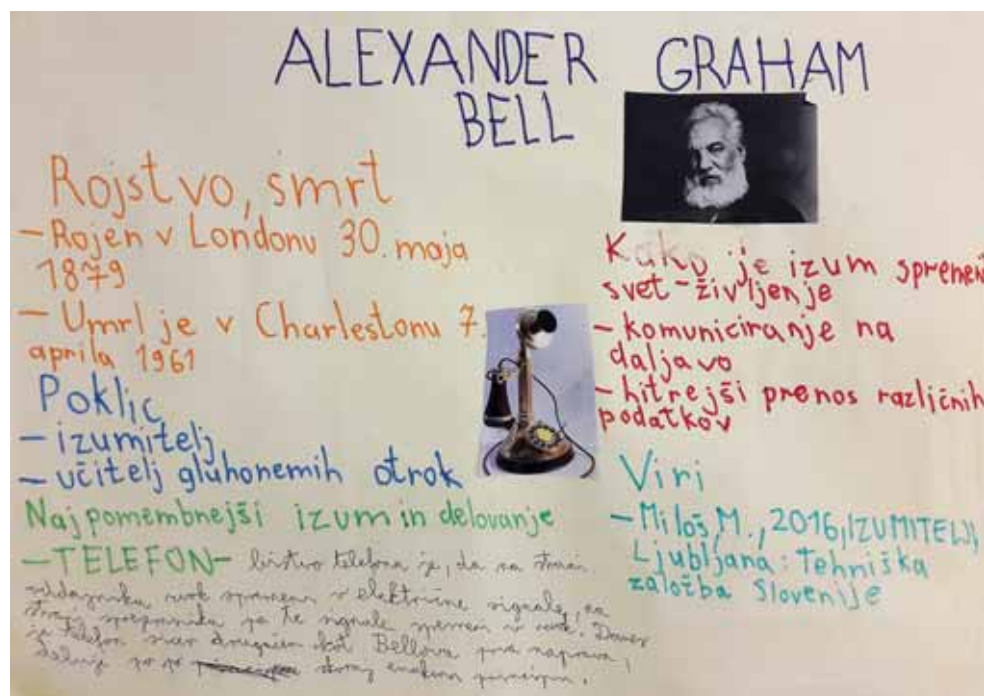
Raziskovanje antičnih metafor.
(Avtorica: Lana Arabadžić.)

4) Kmet Janez 124 (instagram 1715)

- #kuga
- shujšan in lačen
- rodni horvari gospod
- #turkinapodajo
- valjani na punt 17.8.1715/#punt

Učenec se je vživel v vlogo kmeta, ki ga pestijo različne tegobe.
(Avtor: Domen Zagorc Gorjanc.)

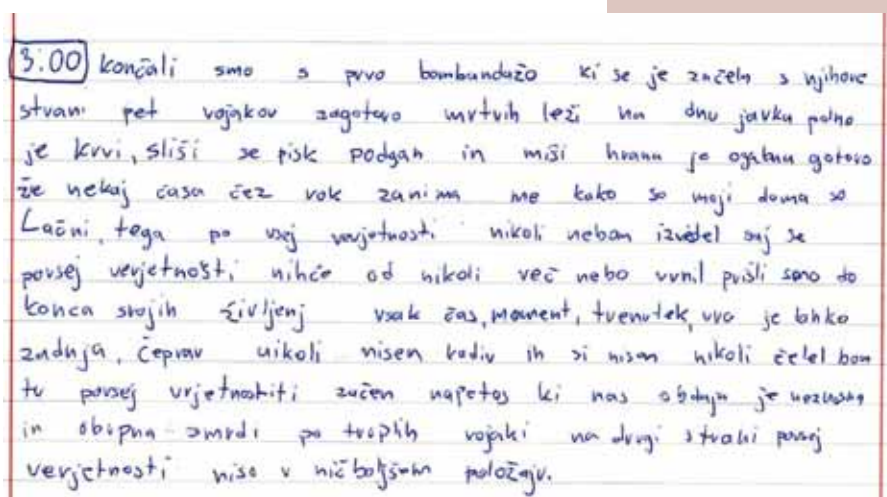
umitelje obravnavamo ob koncu šolskega leta, so učenci med tako aktivnostjo visoko motivirani, delo jim je všeč in pridobijo lepe ocene. Pohvalili so tudi izvedbo, saj jim za oceno ni bilo treba delati popoldne in doma, temveč so vse opravili le med poukom. Izkazalo se je, da se učenci sicer največkrat zatekajo k internetnim virom, vendar pa so se znašli tudi med to dejavnostjo, kjer so jim bile vir izključno knjige, in večini je bil tak tip brskanja zelo všeč.

Plakati o izumiteljih so nastali v eni šolski uri.

(Avtor: Gal Medved.)

Učence 9. razreda zelo zanima vojna tematika, zato je interes smiselno izkoristiti za izvirne in avtentične naloge. Izvajamo medpredmetno povezavo s slovenščino: učenci za domače branje preberejo knjigo z vojno tematiko ter tudi s pomočjo zgodovinskega znanja zapišejo prvoosebni dnevniški zapis vojaka ali civilista. Pri tem se izkažejo predvsem literarno nadarjeni učenci in tisti, ki so o vojnah veliko prebrali ali si ogledali različne dokumentarne in igrane filme. Obravnavo holokavsta podkrepimo z nalogami, ki spodbujajo vživljanje, zato učenci izdelujejo predmete, povezane s holokavstom (npr. pločevinko plina ciklon B ali zaporniško uniformo), ali kot ujetniki v koncentracijskih taboriščih pišejo razglednice svojcem. Njihove razglednice so pogosto pretresljive ali pa naloge niti ne zmorejo napisati. O drugi svetovni vojni vedo veliko, zato vojno po obravnavanem sklopu lahko predstavijo v obliki brošure, pri čemer zajamejo politično in gospodarsko zgodovino ter življenje civilistov. Ta aktivnost ponovno daje možnost ustvarjanja literarno in likovno nadarjenim učencem, ki brošuro opremijo z ilustracijami in zemljevidi. Spodbujamo tudi njihovo ve-

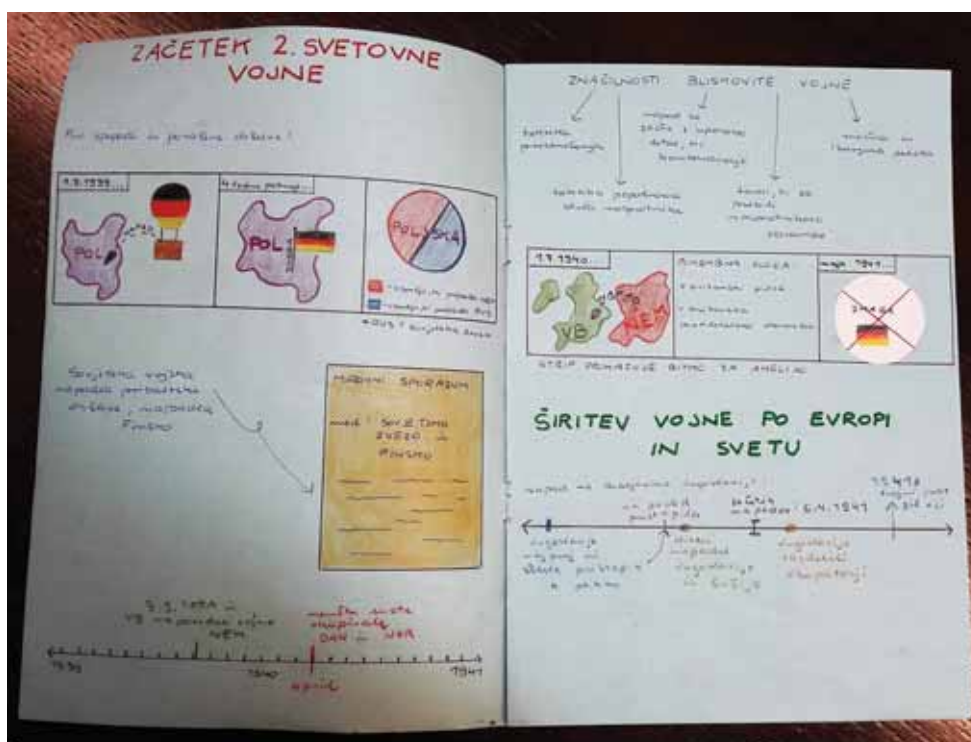
Učenka se je vživela v vojaka v prvi svetovni vojni in dnevnik pisala v obliki toka misli in brez uporabe ločil.

(Avtorica: Darja Hrastar.)

doželjnost, zato smo jih med poukom na daljavo usmerjali v samostojno raziskovanje novejših zgodovine z namigi za knjigo ali film in z idejo, kaj naj raziščejo (npr. koncert Live Aid, genocid v Srebrenici).

Danes je bilo, kot vsak dan. Delali smo ves dan brez hrane. Slišal sem novice od ostalih. Rekli so, da se je človek vprel in so prišli ljudje v belih in črnih oblekah. Eni recejo, da so ga ubili, drugi pa, da so ga dali na medicinske poskuse. Danes me niso topli ampak sem prepričan da jutro bodo. Vsak dan nas je manj. Strbi me.

Učenka se je vživela v zapornika v koncentracijskem taborišču in domačim napisala razglednico. (Avtorica: Ella Šarič.)

Učenka je izdelala poučno brošuro o drugi svetovni vojni in jo opremila z zemljevidi in ilustracijami. (Avtorica: Živa Bregar.)

V šolskem letu 2020/2021 smo na šoli obeležili 50. obletnico ustanovitve. Ob tej priložnosti smo učencem dali nalogo, da poiščejo učenca ali učitelja, ki je obiskoval šolo v tem obdobju, ter z njim ali njo opravijo intervju. Učenci so imeli proste roke pri sestavi vprašanj in ponovno sta se pokazala njihova ustvarjalnost in interes za lokalno zgodovino.

V: Opiši kakšen zanimiv dogodek ali potegavščino, ki ste jo ušpičili.

BORUT: Kot sem že omenil, sem drugi razred začel v OŠ Bršljin v čisto novi šoli. Močno nas je fasciniral zelen tapison po hodnikih. Fantje smo hitro pogruntali sledeče: nov tapison je bil zelo elektrostatičen. Če si se s copati podrsal po njem en meter, nato skočil v zrak, da si bil brez ozemljitve in si se mimoidočega dotaknil z nohtom po obrazu, je preskočil kar močan električen oblok in pošteno spekel prestrašenega mimoidočega. To je postalo tako množično početje in dretje, da je ravnatelj po nekaj mesecih prepovedal to električno telovadbo.

NINA: Kot vsi najstniki smo tudi pri nas v razredu imeli »spore« med fanti in puncami. Večinoma smo se samo zbadali, enkrat pa smo se odločili, da se med sabo spopademo kar z brizgalkami z vodo. Vsi smo jih prinesli v šolo in se med odmorom pred telovadbo na hodniku špricali in vpili. Ko sta prišla učitelja za šport, smo bili s hodnikom vred vsi premočeni. Seveda smo najprej morali vse pobrisati, potem pa zunaj za kazen odteči nekaj krogov.

Učenec je v intervjuju primerjal doživetja svojega dedka in mame, pri tem pa zastavljal izvirna in zanimiva vprašanja. (Avtor: Jaka Škofljanc.)

SKLEP

Predstavljeni primeri prakse potrjujejo, da je pouk zgodovine lahko odlična priložnost, da med učenci vzbudimo vedoželjnost in jih spodbudimo k ustvarjanju in iskanju novih idej. Vsaka uspešno izvedena dejavnost je za učitelja motivacija, da išče nove ideje, kako še navduševati učence za raziskovanje zgodovine in ustvarjanje svojih izdelkov ali iskanje inovativnih rešitev. Dobro premišljene dejavnosti so ob načrtovani izvedbi tudi priložnost, da učence ocenimo z drugimi načini ocenjevanja, npr. s plakati, izdelki, predstavitvami, raziskovalnimi nalogami in podobnim.

VIRI IN LITERATURA

- Cencič, M. (2014). Spodbujanje ustvarjalnosti v šoli z učnimi metodami. V: Hozjan, D. (ur.), *Izobraževanje za 21. stoletje – ustvarjalnost v vzgoji in izobraževanju*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, str. 163–178.
- De Bono, E. (2014). *Naučite svojega otroka razmišljati*. Maribor: Rotis.
- Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.gov.si teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/>.
- Likar, B. (2004) Ustvarjanje idej. V: Likar, B. (ur.), *Inovativnost v šoli: od ustvarjalnega poučevanja do inovativnosti in podjetnosti*. Ljubljana: Inštitut za inovativnost in tehnologijo – Korona plus, str. 7–16.
- Pečjak, V. (2004) Ustvarjalnost v šoli. V: Likar, B. (ur.), *Inovativnost v šoli: od ustvarjalnega poučevanja do inovativnosti in podjetnosti*. Ljubljana: Inštitut za inovativnost in tehnologijo – Korona plus, str. 17–28.
- Vorderman, C. (2017). *Kako se (na)učiti?* Priročnik za učinkovito in uspešno učenje. Ljubljana: Mladinska knjiga.